

УДК 78.087.68(075.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.6.12>

Володимир КАЛАШНЮК

викладач хорового диригування, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43010

ORCID: 0000-0001-9068-6461

Володимир ШТИХАЛЮК

викладач хорового диригування, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43010

ORCID: 0000-0002-3280-0390

Бібліографічний опис статті: Калашнюк, В., Штихалюк, В. (2022). Розвиток творчої індивідуальності молоді засобами музичної педагогіки. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 80–84, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.6.12>

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ

В статті зазначається, що в сучасних умовах проблема формування та розвитку творчих здібностей особистості знову ставиться на порядок денний в педагогічній науці та практиці, тому що творча активність представляється однією з ключових якостей особистості. Доведено, що творча індивідуальність кожного унікальна та неповторна. У кожній людині є риси, притаманні тільки їй і нікому більше, тому так важливо вивчати, аналізувати, уважно плекати творчі задатки молодих музикантів, які тільки починають свій шлях в мистецтві. Зазначається, що в музичній педагогіці існує численна кількість думок вчених з цього питання, проте для того щоб розібратись, необхідно якнайповніше розкрити поняття «творчість». Сучасні європейські вчені у своїх дослідженнях характеризують та описують «творчість» як поєднання інтелектуальних та особистісних факторів. Зазначається, що осмислення категорії «творча активність особистості» здійснювалося у процесі аналізу наукових понять «творчість» та «активність особистості». Аналіз літературних джерел показав, що творча активність як дидактична категорія залишається предметом досліджень вчених. Посилення уваги до цієї проблеми в даний час пов'язане з розумінням її визначальної ролі у розвитку особистості, пред'явленням більш високих вимог до таких якостей людини, як здатність до саморозвитку та самовдосконалення. Музична творчість описується як багатовимірне явище, яке можна оцінити за трьома вимірами: характером, продуктом, змістом. Пізнавальні процеси, включені до структури творчої активності здобувачів освіти, мають індивідуальний характер, визначають індивідуальний стиль в творчості. Описано, що підвищення пізнавального інтересу та пізнавальної активності мотивує молодого музиканта на подальшу активізацію творчого пошуку, на включення до нього несподіваних, часом парадоксальних напрямів діяльності. Це розширює творчі горизонти, змушує шукати все нові та нові матеріали для вивчення, аналізувати та порівнювати їх.

Ключові слова: художній образ, художньо-образне мислення, інтонаційна теорія, музичне мистецтво, культура, загально мистецький, духовний розвиток особистості, засоби виховання, музика.

Volodymyr KALASHNYUK

Conducting Lecturer, Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0001-9068-6461

Volodymyr SHTIKHALYUK

Conducting Lecturer, Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0002-3280-0390

To cite this article: Kalashniuk, V., Shtikhalyuk, V. (2022). Rozvytok tvorchoi indyvidualnosti molodi zasobamy muzychnoi pedahohiky [Development of the creative feature of youth by means of musical pedagogy]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 80–84, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.6.12>

DEVELOPMENT OF THE CREATIVE FEATURE OF YOUTH BY MEANS OF MUSICAL PEDAGOGY

The article notes that in modern conditions the problem of the formation and development of the creative abilities of the individual is again put on the agenda in pedagogical science and practice, since creative activity is one of the key qualities of the individual. It is proved that the creative individuality of each is unique and unrepeatable. Each person has traits that are unique to him and no one else, so it is so important to study, analyze, carefully nurture the creative inclinations of young musicians who are just starting their way in art. It is noted that in music pedagogy there are numerous opinions of scientists on this issue, however, in order to understand, it is necessary to more fully reveal the concept of "creativity". Modern European scientists in their research characterize and describe "creativity" as a combination of intellectual and personal factors. It is noted that the comprehension of the category "creative activity of the individual" was carried out in the process of analyzing the scientific concepts of "creativity" and "activity of the individual". The analysis of literary sources showed that creative activity as a didactic category remains the subject of research by scientists. Increasing attention to this problem is currently associated with an understanding of its defining role in the development of the individual, the presentation of higher requirements for such human qualities as the ability for self-development and self-improvement. Musical creativity is described as a multidimensional phenomenon that can be assessed in three dimensions: character, product, content. Cognitive processes included in the structure of the creative activity of applicants for education are individual in nature, determine the individual style in creativity. It is described that an increase in cognitive interest and cognitive activity motivates a young musician to further intensify his creative search, to include in it unexpected, sometimes paradoxical areas of activity. This expands creative horizons, makes you look for more and more new materials to study, analyze and compare them.

Key words: artistic image, artistic and figurative thinking, intonation theory, musical art, culture, general artistic, spiritual development of personality, means of education, music.

Постановка проблеми. Нині в системі національно-естетичного виховання, що індивідуалізує освітній шлях молодого покоління, постає завдання не лише активізувати його позицію, а й формувати творчі здібності, й створювати умови для творчого саморозкриття його природного дару. Особливу роль у цьому процесі покликане відіграти музичне мистецтво, воно має духовний та гуманістичний потенціал й невичерпні можливості на внутрішній світ особистості, формування її морально-естетичних засад, на становлення особистості загалом і відіграє значну роль в духовному становленні молодого покоління. Заняття музичним мистецтвом – це не лише процес залучення молоді до музичної культури, розвиток їх музичних здібностей й талантів.

Музика є невичерпним педагогічним джерелом, котре формує та плекає почуття, уяву, фантазію та світогляд. В. Сухомлинський зазначає, що музика є найтоншим засобом залучення до добра, краси, людяності. Почуття краси музичної мелодії відкриває перед дитиною власну красу – маленька людина усвідомлює свою гідність, розвиває духовні сили дитини, її творчу активність. Життя дітей без музики неможливе. Профільне навчання допомагає виявити та творчо розвинути професійні нахили, задатки та інтереси молодого покоління. Однак слід зазначити, що питання теоретичного та практичного оснащення профільної музичної освіти

слухачів у контексті розвитку їхньої творчої індивідуальності залишаються недостатньо доопрацьованими.

Аналіз досліджень. На розвиток творчого потенціалу дітей у музично-творчій діяльності вказують В. Сухомлинський, Є. Дудка, Д. Кріт, Г. Романчук. Вперше розробка цієї проблеми зустрічається в працях Б. Асаф'єва і продовжувачем його концепції Д. Кабалевським програму з музики для загальноосвітніх шкіл, а також в працях І. Зязюна, І. Ковальова, О. Кошелева, А. Луцюка, Г. Сагача, С. Швидкої. Переорієнтація системи навчання та виховання виводить дослідників П. Варлама, Б. Весну, Ф. Колесса, М. Лисенко, М. Леонтович, на вивчення феномену індивідуальності людини. Фундаментальне значення розуміння індивідуальності мають антропологічні дослідження, присвячені вивченню індивідуальності й розглядається як неповторність, унікальність людини та її властивостей, цих поглядів дотримуються дослідники: О. Гребенюк, Т. Гребенюк, В. Верховинець, К. Квітка, В. Скуратівський, М. Стельмахович В. Максакова, І. Підласий. У сучасних педагогічних роботах питання розвитку індивідуальності дітей приділили увагу дослідники дитячої творчості такі як, О. Духнович, Г. Сковорода, Л. Українка, М. Вовчок, К. Ушинський.

Мета статті – висвітлити й описати особливу роль музичного мистецтва в освітньому

процесі, а також розкрити його безпосередній вплив на розвиток індивідуальної творчої особистості.

Виклад основного матеріалу. Інтерес до індивідуальності людей існує стільки, скільки існує сама особа. Для успішного розквіту України важливі природні багатства, науково-технічний прогрес. Проте центральним чинником цих досягнень є особистість, її індивідуальний потенціал. Усіх вчених-педагогів, котрі досліджували питання творчості, можна умовно поділити на песимістів та оптимістів. Перші із сумнівом говорять про творчий потенціал середньо-успішних учнів, у той час як другі стверджують, що задатки нестандартності й креативності існують у кожній дитині і потребують розвитку. Численні дослідження проблеми розвитку творчих здібностей показують, що відповідні задатки закладені в кожній людині, однак для їхнього розвитку потрібна психолого-педагогічна робота (Журба, 2018).

На початку ХХІ століття суспільство вступило в еру креативно-педагогічної цивілізації, центральним стрижнем якої є розвиток індивідуально-творчого потенціалу особистості. Витоки становлення творчої індивідуальності майбутнього педагога-музиканта слід шукати у закладах освіти, котрі закладають в здобувачів освіти основи інтелектуальних знань, комунікативних умінь, соціальних можливостей. З огляду на свою специфіку музичне мистецтво здатне надавати значний вплив на такі сторони творчої індивідуальності, як музичне мислення, рівень емоційного сприйняття музичного матеріалу, як результату знайомства з шедеврами світового музичного мистецтва (Андрущенко, 2005).

Розвиток творчої індивідуальності здобувачів освіти передбачає персональну увагу до їхнього освітнього процесу. Парадигма особистісно-орієнтованої освіти покликана відповісти на такі нагальні питання, як свобода та вільний пошук себе, свого світогляду, вчинків, позиції, відповідальності та самостійності, саморозвитку та самореалізації, самовизначення та творчості. Ми згодні з позицією сучасних педагогів-дослідників, які стверджують, що індивідуальність людини можна розвивати через вдосконалення її семи сфер розвитку, а саме інтелектуальної, мотиваційної, емоційної, вольової, саморегуляційної, предметно-

практичної та екзистенційної. Разом з тим, доводиться констатувати відсутність у переліку морально-етичної сторони, оскільки будь-який продукт творчої праці може бути корисним, проте інколи й завдавати шкоду суспільству. Тому досліджуючи творчість молодого покоління доцільно розглядати розвиток творчої індивідуальності здобувачів освіти через призму профільної музичної освіти шляхом становлення наступних сфер – мотиваційної, емоційної, інтелектуальної, етичної, вольової, саморегуляції, предметно-практичної та екзистенційної (Сідлецька, 2013).

Аналізуючи джерельну базу досліджень, ми можемо зробити висновок про те, що усі дослідники у галузі музичної педагогіки застерігають від спроб відокремленого розвитку окремих сторін учня, оскільки у процесі занять музичною творчістю відбувається трансформація раціональної та емоційної сфер розвитку (Журба, 2018).

Дослідник Б. Фурсюк зазначає, що педагогам слід відмовлятися від інтелектуального початку у музичному творчості, адже оцінка, відбір, диференційований підхід до музичного матеріалу сприяє вдосконаленню розумових операцій здобувачів освіти, що позитивно впливають на розвиток творчої індивідуальності (Гончаренко, 2017).

Д. Кабалевський доводить, що емоційні та інтелектуальні сторони особистості, прямо чи опосередковано дотичні до музичного мистецтва створюють ту основу, ту вісь на основі якої формується індивідуальний музичний образ, що виникає не тільки як наслідок того, що дає твір, а й через те, що шукає у ньому учень. В цілому, музичний образ є узагальненою картиною людського життя, який дозволяє засобами музики розкривати явища навколишнього світу через призму переживань людини. Пошук нових методів музичного навчання має базуватися не лише на законах загальної педагогіки, соціології та культурології, а й опиратися на закономірності самої музики. Інтенаційна природа музики дозволяє встановлювати взаємозв'язки між музичним світом та найглибшими внутрішніми станами особистості людини. Інтенаційний досвід музичного мистецтва є носієм найдавніших типів інформації та, зокрема, інформації про власну індивідуальність людини. Отже, пізнаючи музичний

світ через систему відносин «композитор-виконавець-слухач», людина формує певний рівень власної творчої індивідуальності (Гончаренко, 2017).

Профільна музична освіта – це система загальноосвітньої та професійно орієнтованої підготовки здобувачів освіти, котрі мають базову музичну освіту. Вона дозволяє на основі індивідуалізації навчання здобути якісні базові знання з музичного мистецтва, освоїти теоретичні та практичні основи майбутнього музично-професійного освіти, розвинути загальні та музично-педагогічні здібності, зробити усвідомлений вибір спеціальності (як основної, так і додаткової), сформувані готовність до навчання в фахових закладах вищої освіти та подальшої соціалізації (Шак, 2013).

Профільна музична освіта може стати джерелом процесу розвитку творчої індивідуальності здобувачів освіти, якщо є три компоненти: освітнє середовище (принципи взаємодії в навчальному процесі); освітній процес (педагогічне формування й розвиток творчої індивідуальності); освітній інститут (профільний музичний розвиток) (Матвеева, 2005).

Ефективна профілізація музичної освіти як способу розвитку творчої індивідуальності здобувачів освіти можлива, якщо профільна музична освіта знаходиться у стані активної взаємодії з закладами освіти відповідної орієнтації. Це сприяє:

1) забезпеченню кадрового оснащення процесу навчання у профільному музичному класі за рахунок професорсько-викладацького складу ВНЗ;

2) відрегулюванню питання додаткової спеціалізованої підготовки здобувачів освіти до вступних випробувань до ВНЗ;

3) підвищенню рівня поінформованості здобувачів освіти про структурну та процесуальну складову професійної музичної освіти;

4) підвищенню ступеню психологічної готовності здобувачів освіти, батьків, вчителів до розуміння доцільності функціонування профільного музичного навчання (Сідлецька, 2013).

Процес формування музичного розвитку можливий у наступних площинах: нормативній; навчально-методичній; науково-дослідницькій; концертно-виконавчій; презентаційній; профорієнтаційній. Розвиток творчої особистості

забезпечується на різних етапах педагогічної роботи, котрий з яких містить підготовчою стадією, необхідну для активізації тієї чи іншої сфери за допомогою ефективних засобів.

1 етап. Пошук ідеї майбутнього музичного твору, уявна та словесна констатація музичного образу. На підготовчій стадії рекомендується здійснювати активізацію інтелектуальної та емоційної сфери.

2 етап. Пошук оригінальної інтонаційної основи музичного образу, що вивчається. На підготовчій стадії рекомендується активізувати мотиваційну та предметно-практичну сфери.

3 етап. Створення нових оригінальних засобів та форм для висловлювання музичного сенсу передбачуваного образу.

4 етап. Формування цільного музичного твору, вдосконалення окремих деталей, оформлення підсумкового варіанта. Верифікація творчої роботи перед публікою. Підготовча стадія передбачає активізацію, саморегуляцію вольової сфери особистості (Холопова, 2000).

Отже, музична творчість – це діяльність, в якій творчий процес є нічим іншим, як продуктивною діяльністю людини. Ця діяльність спрямована на створення нового, раніше не існуючого продукту. У результаті творчої діяльності формуються та розвиваються творчі здібності. Поняття «творчості» передбачає особистісно-орієнтований підхід до навчання, тому що педагогу доводиться опиратись у своїй роботі вже на існуючий накопичений музичний досвід молодого покоління (Панталієнко, 2009).

Музичне мистецтво, будучи частиною художньої культури, найбільш глибоко, емоційно впливає на особистість, вносить суттєві зміни у сферу індивідуальної свідомості та духовну життєдіяльність, створює передумову активної творчої діяльності.

Висновки. Проблема розвитку творчої індивідуальності протягом останніх десятиліть дуже активно обговорюється на всіх шаблях освітньої системи, що цілком зрозуміло, оскільки «творчість завжди є виразом індивідуальності...», виявити та створити найбільш сприятливі умови для розвитку творчої індивідуальності, для становлення особистості, здатної надалі повною мірою реалізувати свій творчий потенціал – найважливіше завдання, яке ставить перед собою сучасна система національної освіти. Важливість цього завдання підтверджує досвід розвитку всіх

передових країн світу, на підставі якого зроблено висновок, що «саме освіта стає найвпливовішим інструментом позитивного соціального на розвиток суспільства» (Панталієнко, 2009). Музичне мистецтво має можливості впливу, сприяє станов-

ленню пізнавальної та моральної сфер, формує «творчість душі», як якість особистості. Молодь особливо чутлива до всього навколишнього. Цей час є періодом, найбільш сприятливим для формування музичних та творчих здібностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу. Київ: ТОВ «Атлант ЮЕМСІ», 2005. 498 с.
2. Безугла Р. І. Масова та популярна культура: до проблеми співвідношення понять. Культура і сучасність: альманах. Київ: Міленіум, 2010. № 2.
3. Гончаренко П. В. Вияви масової та елітарної культури в соціальному бутті музики в добу постмодернізму. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2017. № 16. С. 22–25.
4. Журба В. Передумови виникнення музичного стилю bebop. Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2018. №11. С. 218–222.
5. Лозко Г. Національні цінності на тлі глобального хаосу. Слово Просвіти. № 21, 27 Київ: Ворон. 2010. 202 с.
6. Матвеева Л. Л. Культурологія, Тема 12 Масова та елітарна культури. Навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 512 с.
7. Панталієнко В.В. Проблеми масової та елітарної культури на сучасному етапі. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. Вип. 137. Київ: КНУБП, 2009. С. 43–47.
8. Сідлецька Т. І. Особливості масової музики як соціального й культурного феномена. Українська культура: минуле, сучасність, шляхи розвитку. наук. зап. Рівненського державного гуманітарного ун-ту. зб. наук. праць. Вип. 19. Рівне : РДГУ, 2013. Т .1. С. 113–117.
9. Холопова В. Н. Музика як вид мистецтва. СПб.: Лань, 2000. 320 с.
10. Шак Ф. М. Масова і елітарна музика в епоху Постмодернізму. Aspectus. 2013. № 1. С. 104–110.

REFERENCES:

1. Andrushchenko V. (2005). *Orhanizovane suspilstvo. Problema orhanizatsii ta suspilnoi samoorganizatsii v period radykalnykh transformatsii v Ukraini na rubezhi stolit: dosvid sotsialno-filosofskoho analizu*. Kyiv: TOV «Atlant YuEmSI», 498 s. [in Ukrainian]
2. Bezuhla R. (2010). *Masova ta populiarna kultura: do problemy spivvidnoshennia poniat. Kultura i suchasnist: almanakh*. Kyiv: Milenium, № 2. [in Ukrainian]
3. Honcharenko P. (2017). *Vyivay masovoi ta elitarnoi kultury v sotsialnomu butti muzyky v dobu postmodernizmu. Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*. № 16. S. 22–25. [in Ukrainian]
4. Zhurba V. (2018). *Peredumovy vynykennia muzychnoho styliu bebop. Mizhnarodnyi visnyk: Kulturolohiia. Filolohiia. Muzykoznavstvo*. №11. S. 218–222. [in Ukrainian]
5. Lozko H. (2010). *Natsionalni tsinnosti na tli hlobalnoho khaosu. Slovo Prosvity*. № 21, 27 Kyiv: Voron. 202 s. [in Ukrainian]
6. Matvieieva L. (2005). *Kulturolohiia, Tema 12 Masova ta elitarna kultury. Navch. posibnyk*. Kyiv: Lybid, 512 s. [in Ukrainian]
7. Pantaliienko V. (2009). *Problemy masovoi ta elitarnoi kultury na suchasnomu etapi. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy: zb. nauk. pr. Vyp. 137*. Kyiv: KNUBP, S. 43–47. [in Ukrainian]
8. Sidletska T. (2013). *Osoblyvosti masovoi muzyky yak sotsialnoho y kulturnoho fenomena. Ukrainaska kultura: mynule, suchasnist, shliakhy rozvytku. nauk. zap. Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho un-tu. zb. nauk. prats. Vyp. 19*. Rivne : RDHU. T .1. S. 113–117. [in Ukrainian]
9. Kholopova V. (2000). *Muzyka yak vyd mystetstva* SPb.: Lan, 2000. 320 s.
10. Shak F. (2013). *Massova i elitarna muzyka v epokhu Postmodernizmu*. Aspectus. № 1. S. 104–110. [in Ukrainian]